

לא בלטו בתשמ"א צעירים רבים שהיו מוכנים לשחות נגד הזרם, לעמוד על עקרונות בלתי-פופולריים, לסכן ולהקריב למענם.

היו דרכים קלות יותר להתבלט. בקמפוסים הוסיפה להשתולל הביריונות הסקנדליסטית של "מנהיגי-סטודנטים" מזוייפים, מסוגם של **צחי הנגבי** וחבריו. הם נתפסו ביופיים גסים בבחירות, נכנסו לעימות על הגהלות האוניברסיטות, שהחליטו לבסוף לשים קץ להשתוללות של מיעוט זעיר בציבור הסטודנטים, שעלה לגדולה תודות לאדישותו של הרוב.

דרך נוחה אחרת לפירסום היתה, בסוף תשמ"א, השיטה האופנתית של צעירים מבני עדות-המזרח, ש"התחרו ביניהם בהצהרות על מילחמת-האחים הקרובה, על נבונותם להשתמש בנשק כדי לחסל את האשכנזים, וסיסמות נבובות דומות. בעיקבות הבחירות לכנסת הי עשירית מצאו איומי-סרק זולים אלה און קשבת וכוורת מוכנה.

מחומר שונה לגמרי קורץ הצעיר שמאבקו עורר השנה התפעלות רבה: **גדי אלגזוי**, חייל מצטיין, שסייר לשרת בשטחים הכבושים, אחרי שחיילי צה"ל שם ירו השנה בתלמידים מפגינים ופצעו אחדים מהם, ואחרי שנודעו פעולות רבות המתאימות יותר לצבא-דיכוי קולוניאלי מאשר לצה"ל.

גם בין מתנגדי-הכיבוש עורר מעשהו של אלגזוי ויכוח נוקב, בעוד שבמחנה הלאומי הוא עורר זעם ושינאה. אך איש לא יכול היה להתכחש לזקיפות-קומתו של צעיר בעל-עקרונות זה, שנכנס שוב ושוב לכלא הצבאי, שסבל ושהתיסר, אך שלא נשבר. לבסוף נשבר דווקא הרמטכ"ל, שהחליט קודם לכן להוכיח בפרשה זו את החלטתו הנחושה שלא לסבול סרבנות מסוג מצפוני זה. גדי אלגזוי שוחרר מצה"ל — אף שרצה להמשיך ולשרת בה ביחידה קרבית, בתוך גבולות המדינה.

לוסין

יבין

אחרי שלוש שנות בצורת יצירתית, הצליחה הטלוויזיה הישראלית להתעלות השנה מעל לתהליך הדיכוי הפוליטי, ולהביא לצופיה יצירות-מופת טלוויזיוניות, שאינן נופלות באיכותן מכל סידרת-טלוויזיה מייבואת. הסידרה עמוד-האש, שערך והפיק **יגאל לוסין**, במשך יותר מחמש שנות-עבודה, הצליחה לרתק במשך 19 שבועות רצופים את צופי-הטלוויזיה, שעקבו אחרי המאמץ ההיסטורי שקדם להקמתה של מדינת-ישראל. הסידרה עוררה כימעת בכל אחת מהאפידורות שלה ויכוחים סומביים, ולעיתים אף קולגיים. עמוד האש היה תעודת-בגרות יצירתית של הטלוויזיה הישראלית.

מי שחשש שמא תגיע אחרי השיא הנפילה — התבדה. טכנולוגיות-צילום אלקטרוניות חדישות הפכו את תשדירי-הבחירות של המפלגות השונות במערכת-הבחירות לדראמה, שריתקה אף היא את הצופים למסך הקטן. אחרי הבחירות, המשיכה הטלוויזיה בתנופתה, כאשר הקרינה את הנבחרים, סידרתו של **חיים יבין**, אשר תיעדה בחישעה פרקים את הוראמה של הבחירות לכנסת העשירית, ניתחה אותן באמצעים של תיקשורת המונים, והיוותה ראי מדהים אך אותנטי לחברה הי ישראלית.

תשמ"א היתה שנה של האטת הסחף, אשר איים על רשות-השידור והטלוויזיה — סחף של לחצים פוליטיים מצד הקואליציה, שאיימו על עיקרון הממלכתיות, כפי שבא על ביטוי בחוק רשות השידור. למרבית-הפלא נתן את ידו בבלמת הלחצים הפוליטיים המנכל הנבחר מטעם הליכוד, **יוסף לפיד**. דבקוהו בעקרונות-הדיווח הבאה לסידרה של עימותים חסרי-תקדים בינו ובין הממשלה. האחרון בהם היה פרשת ארידור-שפיגלמן.

פיטוריו של **חיים יבין** מתפקידו כמנהל חטיבת-החדשות, בסוף שנת תשמ"א, לא הפחיתו מכוונה של מחלקה זו. הגיבוי שהעניק לפיד, לכתבי הטלוויזיה, החל בעמורם **ניר**, בעל הכתבה המפורסמת על מחזלי ממשלת הליכוד ובלדישע שפיגלמן, בסיכוכו עם השר **יורם ארידור**, הפתיע רבים.

הישג נוסף של הטלוויזיה היה בהסדר עם מפצי הסרטים ובעלי בתי-הקולנוע, שאיפשר להביא אל המסך הקטן סרטים שנעשו לפני 10 עד 15 שנה, ולא סירטי סינמסק, כפי שהובאו בעבר. הישג נוסף היה במימוש האופציות הציבעוניות של הטלוויזיה, מחצית מהסרטים שהוקדמו בסוף תשמ"א היו צבעוניים.

נראה כי התהליך בבלמת הסחף והלחץ הממשלתי על הטלוויזיה יימשך בשנת תשמ"ב. עם שובם למסך של כמה מהבנים האובדים, ביניהם **ירון לונדון**, מרכזי ("מוטי") קירשנבובים לתוכניות, וירון שילון ורון כן ישי למחלקת-החדשות.

אך אין ספק שהמאבק על עצמאותה של רשות-השידור, ובעיקר הטלוויזיה, יימשך. כמה מהאיתותים ששולח משרד-האוצר מעידים על כוונת משרד זה לשלוט באמצעי-תקשורת מרכזי זה עלידי השליטה בהורמת הכספים אליו.

תשמ"ב עשויה להביא לתקיקה חדשה בשטח התיק-שורת האלקטרונית, אם תמומש התוכנית הרתי-הסכנה של הליכוד להקים ערוץ שני ומיסחרי של טלוויזיה.

אשה

גובר: קפיצה אל המוות

האשה של תשמ"א לא היתה פמיניסטית סוערת. גם השנה פיגרה ישראל בשטח זה אחרי רוב המדינות המתקדמות. וכויות-האשה שוב נכבדו על-ידי הסכמים קואליציוניים, שבעיקבותיהם קמה ממשלה שאין בה אף אשה אחת. גם בכנסת נשאר מיספר הנשים דל ועלוב. שום דמות חדשה של מנהיגה לא בלטה בחיים הציבוריים.

מבחינת זכויות הנשים, נתונה ישראל עדיין בימי-הביניים. הדבר בלט בסוף השנה, כאשר שדרן המופקד על מהדורות-החדשות בטלוויזיה הביע את דעתו כי לגבי הנשים המגישות חדשות — להבדיל מן הגברים — קובעת ההופעה החיצונית. מעטות המדינות המתקדמות בעולם שבה יכול היה אדם בתפקיד ציבורי להביע בתשמ"א דעה מעין זו.

בעוד שהמאבק על זכויות-הנשים לא העלה השנה גיבורות חדשות, בלטו כמה דמויות שחיפשו ישועה בכיוון הפוך — בהחזרה בתשובה. שלוש נשות-בוהימה בולטות, **אורנה כנאני**, **רינה שני** ו**אורנה איינשטיין** התפרסמו כהולכות אחרי אופנה זו.

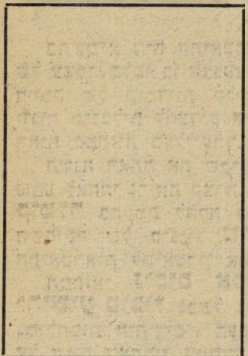
הנשים פעלו בכל השטחים לצד הגברים. ואף אחת לא בלטה השנה במיוחד כאשר דווקא.

אך לקראת סוף תשמ"א ריתקה דמותה של אשה אחת את תשומת-לבה של המדינה כולה. **ריבקה גובר**, "אם הבנים", ששיכלה שני בניה במילחמת-העצמאות, ושבועלה חלק אף היא לעולמו, הוסיפה להקדיש את כל חייה להתנדבות. גם בגילה המופלג פעלה למען מושבים הנתונים במצוקה ולמען מטורות חשובות אחרות. העיב על חייה משבר מישפחתי טראגי. קרוב-המישפחה היחיד שנותר לה — בתה **חיה גובר** — היתה מנוכרת ממנה, וכך לא היתה לה כימעת האפשרות להיפגש עם נכדה היחיד. במר ליבה הפילה את עצמה מחלון חדרה במעון-הזקנים, ומתה במקום.

עם ריבקה גובר מתה, באופן סימלי, תקופה שלמה — דרך-חיים, מערכת-אידיאלים וגם ראייה של תפקיד האשה. אך למעשה מתה תקופה זו ומן רב לפני כן. כאשר החליטה ריבקה גובר להתאבד, היא אר שמה מתחת לתקופה זו את אות-הסיים.

ספרות

ר' נחמן מברסלב: הסוד

הספרות העברית היתה גם השנה דינאמית ורבתי פעלים — אך במיקרה או שלא במיקרה, לא הניבה השנה שום יצירה מקורית גדולה, אשר יכלה לזכות את בעליה בתואר איש-הספרות של תשמ"א.

אולי ביגלל מחל זה בלט דווקא אדם, שהלך לעולמו לפני 200 שנה, ושואצור יצירתו, המופלאה בתוכנה ובי צורתה, התפרסם השנה שוב: **ר' נחמן מברסלב**, שדבריו, מחשבותיו ויצירתו הספרותית פורסמו השנה בעריכת **פינחס שדה**, תחת הכותרת תיקון הלב. למרבה הפלא התגלתה יצירה זו לקורא של תשמ"א כמודרנית מבחינת ההבעה ובאקטואליות מבחינת התוכן. רוחה ומר סרה של אישיות נהדרת ויחידה-במינה זו יכלו לבייש את רבני תשמ"א. העין הבוחנת גם גילתה ביצירה רמזים ברורים לסודו של האיש הקדוש: שהיה הומיסט-כסואלי, מותו של **יעקב שבתאי** השנה, אחרי שדיוקנו הופקע, בניגוד לרצונו, לצורך פרזת-בחירות של תנועת התחייה הלאומנית, גרמה במאוחר להערכה מחודשת של איש זה, שסיפרו זיכרון דברים התפרסם בשנה הקודמת. לא היה ספק בכך שהוא נמנה עם השורה הראשונה של הסופרים הישראלים.

להפתעה רבה גרמה העיתונאית-המבקרת **הרה בושם**, בסיפורה ההר השלישי. היא הצליחה לתרגם ללשון ספרותית מעודנת את תהליך גויעתה של אחת מהמושבות הוותיקות. במקביל לכך הצליחה לתאר באופן לת-מימדי את מצוקות-החיים של שלושה דורות של נשים בארץ, סבתא, אם והמספרת. סיפורה נתקבל בקרירות על-ידי הביקורת, אולי בגלל חשבוניות אישיים.

ארץ רחוקה של המספר **יצחק כן-נר**, הביא בי כרוניקה ספרותית את הזעזועים שעברו על החברה הישראלית בחמש השנים האחרונות ("המהפך"), "המומבר" של אנוור אל-סאדאת והנטישה הסופית של הי ערכים). **עמוס קינן** התמודד בסיפור ארץ, אל מולדת בכישרון רב עם מערכת-היחסים שבין האנשים החיים בישראל ובין הנוף המוחשי שלהם. מפתיע סיפרו של המשורר **חיים גורי** מי מכיר את יוסף ג'י, המתבסס על סידרת רשימותיו על הדמות המוורת, שראתה אור ביומון "מרחב" במחצית שנות ה-60. הפתיעה גם סופרת-הילדים **נורית זרחי**, שסיפורה הילד והדוב, הוא אגדה מודרנית לירית.

הכישרון הצעיר והחדש של תשמ"א היה **יצחק לאור**, אשר סיפרו מחזק לגדר הביא סידרה של סיפורים קצרים ומעולים.

בשירה בלט סיפרו של **מאיר ויזלטיר** מבוא אל היס, שהמחיש את תהליך התבגרותו של המשורר, תוך ראייה שירית צלולה יותר של העולם המקיף אותו. משוררת מעולה, שפירסמה השנה את קובץ ביכורי-שירתה, היא המשוררת הערבית **ילידת-רמלה סיהאם דאוד**, שקובץ שיריה אני אוהבת בדיו לבנה הוא בוגר ומגובש מהבחינה השירית, ושיריו מצליחים להביע בי אמצעות מילים את היגון הפלסטיני, שקיומו נמחק כימעת לחלוטין מן היצירות בלשון העברית. שני משוררים צעירים נוספים, שביכורי שיריהם ראו אור השנה, ור שהתעלו מעל לכל האחרים, הם איש נצרת-עילית **יצחק וקנין**, בסיפרו מה המשל הזה, ורן **מיננסמר**, בסיפרו חמורת ערב.

ענף ספרותי שבלט השנה היה ענף התרגומים. בלט תרגום סיפרו של **סטנדרא** האדום והשחור, בידי **יהו"ש שוע קנז**, שסיפרו מומנט מוסיקלי פורסם בשנה הי